

Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Konusundaki Bilgi, Tutum ve Davranışları

Knowledge, Attitude and Behavior of Medical Faculty Students about Traditional and Complementary Medicine

Hale ÖCAL KIRSOY¹ Edibe PİRİNÇCI² Osman KURT³

ÖZ

Amaç: Bu çalışma geleceğin hekim adayları olan tıp fakültesi öğrencilerinin bu konudaki bilgi, tutum ve davranışlarının saptanması amacıyla yapılmıştır.

Araçlar ve Yöntem: Kesitsel tipteki bu çalışmada, Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesindeki 912 öğrenciden 825'ine ulaşılmıştır. Araştırma verileri sosyodemografik özellikler, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp (GETAT) yöntemlerinin bilgi ve kullanım durumlarıyla ilgili sorular ve Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ) sorularından oluşan anket direkt gözlem altında uygulanmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %52.1'i kadın olup yaş ortalaması 21.57±0.08 yıldır. GETAT uygulamaları hakkında öğrencilerin en fazla bilgi sahibi oldukları yöntemler; masaj, akupunktur ve vitaminler olarak bulunmuştur. Bu yöntemler hakkında bilgi alınan kaynaklarda birinci sırada internet, ikinci sırada medya gelmektedir. Öğrencilerin %22.1'i GETAT yöntemlerinden herhangi birini kullanmıştır. Öğrencilerin %50.1'i GETAT'ın yararı konusunda kararsızdır ve %53.1'i Tıp eğitimi müfredatında yer alması gerektiğini düşünmektedir. Öğrencilerin %59.4'ü GETAT yöntemleri konusunda eğitim almayı istemektedir. Öğrencilerin BTATÖ toplam puan ortalaması 32.7±0.17 olarak belirlenmiştir. GETAT yöntemlerini kullanmış olanlar kullanmayanlara göre GETAT uygulamalarına karşı daha olumlu tutum göstermişlerdir (p=0.005).

Sonuç: Öğrencilerde GETAT yöntemleri hakkında bilgi eksikliği olmakla beraber bu konuda tutumları olumludur. Geleceğin hekim adayları olan tıp fakültesi öğrencilerinin gelecekte hem GETAT uygulayacak hem de bilgi verecek donanımlı kişiler olarak yetişebilmesi için doğru bilgiye ulaşmaları önemlidir.

Anahtar Kelimeler: geleneksel ve tamamlayıcı tıp; GETAT; öğrenci; tıp

ABSTRACT

Purpose: This study was carried out to determine the knowledge, attitude, and behavior of medical faculty students, who are future physician candidates.

Materials and Methods: In this cross-sectional study, 825 out of 912 students in Fırat University Faculty of Medicine were reached. The questionnaire consisting of sociodemographic characteristics, questions about the knowledge and usage of TCM methods, and the Holistic Complementary and Alternative Medicine Attitude Scale (HCAMQ) was administered under the direct observation.

Results: 52.1% of the students are women and the average age is 21.57±0.08 years. Massage, acupuncture and vitamins were found to be the methods that students learned the most about TCM applications. Among the sources of information about these methods, the internet is first, and media is second. 22.1% of the students used any of the TCM methods. 50.1% of the students are undecided about the benefit of TCM and 53.1% think that it should be included in the medical education curriculum. 59.4% of the students want to receive training on TCM methods. The total point average of the students in HCAMQ was determined as 32.7±0.17. Those who used TCM methods showed a more positive attitude towards TCM applications than those who did not (p=0.005).

Conclusion: Although students lack knowledge about TCM methods, their attitudes are positive. It is important for the medical faculty students, who are the future physician candidates, to reach the right information in order to be trained as individuals who will both apply TCM and provide information.

Keywords: medicine; student; traditional and complementary medicine; TCM

Gönderilme tarihi: 16.07.2021; Kabul edilme tarihi: 19.10.2021

¹ Elazığ İl Sağlık Müdürlüğü, Elazığ, Türkiye.

² Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Elazığ, Türkiye.

³ Adıyaman İl Sağlık Müdürlüğü, Adıyaman, Türkiye.

Sorumlu Yazar: Uzm. Dr. Osman Kurt, Adıyaman İl Sağlık Müdürlüğü, Adıyaman, Türkiye. e-posta: drkurtosman@gmail.com

Makaleye atf için: Öcal Kırsoy H, Pirinçci E, Kurt O. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. Ahi Evran Med J. 2022;6(2):106-114. DOI: 10.46332/aemj.972230

GİRİŞ

İnsanlar yüzyıllar boyu yaşadıkları dönemin gerektirdiği anlayışla ve yaşadıkları toplumun değer yargılarıyla ilişkili olarak çeşitli hekimlik uygulamaları denemişler, hastalık ve yaralanma durumunda değişik yöntemler kullanmışlardır. İlkel çağlardan günümüz modern tıbbının gelişmesine kadar olan sürede bilim ve teknikteki gelişime paralel olarak toplumların kültürel yapıları, değerleri ve sağlık anlayışları da değişim göstermiştir. İnsanlar modern tıp uygulamalarının dışında kendi sağlık kültürlerinin sonucu olan uygulamaları da yaygın bir biçimde kullanmışlardır.¹

Kültürden kültüre değişiklik göstermesi, farklı uygulamalar ve çeşitli ürünler olarak geniş bir alan olması nedeniyle Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıpy (GETAT) tanımlamak kolay değildir.² Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp (TAT) modern tıp dışındaki tedavi yaklaşımları olarak tanımlanmaktadır. Tamamlayıcı tıp; modern tıbbın yanında başvuru edilen tedavi metotlarını ifade eder iken, alternatif tıp ise modern tıbbın yerini alan tedavi metotlarını ifade eder.³ Otuz dokuz Avrupa Ülkesinin on yedisinde tamamlayıcı tıbbın yasal düzenlemesi vardır, bunların on birinde tamamlayıcı tıba spesifik kanun ve altısında kendi sağlık kanunlarının içinde tamamlayıcı tıp ile ilgili bölüm bulunmaktadır. Bazı ülkelerde spesifik tamamlayıcı tıp tedavileri ile ilgili yasal düzenleme bulunmaktadır.⁴

Ülkemizde yapılan araştırmalarda Tamamlayıcı ve alternatif tedaviye başvurma prevalansının %22.1 ile %84.1 arasında değiştiği tespit edilmiştir.⁵ Dünyada ise bazı ülkelerin kullanım sıklıkları; Amerika %42.1, Avustralya %48.2, Kanada %70.4, Fransa %49.3, Şili %71.0, Kolombiya %40.0 ve Afrika ülkeleri %80.0 şeklindedir.^{6,7} GETAT yöntemlerinin en sık kullanıldığı rahatsızlıklara bakıldığında ise; Kanadalıların %12.4'ünün GETAT uygulamalarından yararlandığı, bilhassa migreni ve astımı bulunan kişilerde GETAT'ın daha yaygın kullanıldığı, diyabet hastalarında ise daha düşük düzeylerde bir kullanım olduğu belirtilmektedir.⁸ Çin'de ise 2008 yılında GETAT merkezlerine başvuruda en çok serebrovasküler olay, intervertebral disk kayması, hemoroid, iskemik kalp hastalığı ve esansiyel hipertansiyon gibi nedenler bildirilmiştir.⁹ Avrupa ve Türkiye'de kullanıldığı rahatsızlıklar arasında kanser ön sıralarda yer almaktadır.⁵

Tıp dışı alternatif uygulamalarının birçoğunun yararına dair bilimsel kanıtlar henüz tam oluşmasına karşın bu uygulamaların kullanımı bütün dünyada gün geçtikçe artmaktadır. Ülkemizde de sağlık bakımından modern tıp öncelikli ve temel olmasına karşın tıp dışı alternatif tedavi kullanımı kayda değer düzeyde artmıştır.¹⁰ Bundan dolayı, sağlık bakımı veren profesyonellerin alternatif tedavilerin faydaları, uygulama yöntemleri, yan etkileri, kontrendikasyonları hakkında daha fazla donanımlı olmalarına gereksinim bulunmaktadır.¹¹

Tıbbın temeli her şeyden önce zarar vermeme ilkesine göre işlemektedir. GETAT tekniklerinin kontrol dışı bir şekilde uygulanması faydadan ziyade zarar verebilmektedir. Bu tekniklerin yasal düzene uygun olarak, konunun uzmanı olan profesyonel hekimlerce uygulanıyor olması halk sağlığı bakımından bir hayli önemli bir meseledir.

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp konusunda yapılan çalışmaların az olması, GETAT tekniklerinin faydası, zararı, enfeksiyon riskleri, ilaç etkileşimlerine dair yeterli bilgi sahibi olunmaması, eğitim sisteminde konu hakkında yeterli eğitimin verilmemesine bağlı olarak bu konuda uzman kişi sayısı oldukça azdır. Bu nedenle ülkemizde hekimlerin bu alandaki yaklaşımlarına dair yeterli data bulunmamaktadır. Bu araştırma geleceğin hekim adayları olan Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin GETAT konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarını öğrenmek amacıyla ortaya çıkmıştır.

ARAÇLAR ve YÖNTEM

Bu kesitsel araştırma için Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan 17.10.2018 tarih ve 288353 nolu yazı ile izin alınmıştır. Araştırmanın evrenini Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde eğitim almakta bulunan öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın saha çalışmasının yapıldığı dönemde Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tüm sınıflarda eğitim almakta olan toplam öğrenci sayısı 912 kişidir. Herhangi bir örneklem yöntemi kullanılmadan evrenin tümü araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil olma ve araştırma dışı kalma kriterleri şu şekilde belirlenmiştir. Çalışmaya dahil olma kriterleri; Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğrenci olarak bulunmak ve katılımcının çalışmaya onam vermesi. Çalışma dışı kalma kriterleri: Katılımcının çalışmaya katılmak istememesi

veya onam vermemesi. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerden 825'ine (Çalışmaya katılma oranı %90.4) ulaşılmıştır. Araştırmanın saha çalışması Aralık 2018-Nisan 2019 tarihlerinde yapılmıştır.

Çalışmada uygulanacak anket formu öncelikle 15 kişiye uygulanmış ve geri bildirimler ile gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra çalışma uygulanmaya başlanmıştır. Anket öncesinde kendilerinden alınan bilgilerin bu araştırmanın bilimsel aşaması haricinde kullanılmayacağına ilişkin katılımcılar bilgilendirilmiştir Çalışmaya dahil olma kriterlerini karşılayan öğrencilere iki bölümden oluşan bir anket formu uygulanmıştır. Anketin ilk kısmı sosyodemografik özellikler (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim yılı, anne ve babanın eğitim durumları, anne ve babanın çalışma durumu, gelir düzeyi, sosyal güvence durumu, aile tipi, kardeş sayısı, en uzun süre yaşanan yerleşim yeri, şu an ikamet edilen yer, kronik hastalık durumu ve sigara-alkol kullanım durumu) ile GETAT yöntemlerini bilme, kullanma durumları (GETAT yöntemleri hakkında bilgi sahibi olma durumu, GETAT yöntemleri hakkında ilk bilgi sahibi olunan kaynak, GETAT yöntemlerini kullanım durumu, GETAT yöntemlerinin kullanım nedeni, GETAT yöntemlerinin yan etki ve yararları hakkında düşünceler, GETAT yöntemlerini kullanma öncesi herhangi bir sağlık personeline danışılıp danışılmadığı, GETAT yöntemlerinin önerilme durumu, GETAT kullanımı konusunda engel olarak algılanan durumlar, GETAT yöntemleri konusunda daha önce eğitim alıp almadıkları, GETAT yöntemleri hakkında eğitim alma düşüncesi ve eğer eğitim almak isterlerse hangi yöntem için eğitim almak istedikleri) ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Anketin ikinci kısmı GETAT'a karşı tutumu ölçen sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümde; GETAT'a karşı tutumu ölçen 2003 yılında Hyland ve ark. tarafından geliştirilmiş olan Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin ülkemiz için geçerlilik ve güvenilirliği, 2003 senesinde Erci tarafından yapılmıştır.^{12,13} Ölçeğin Türkçe geçerliliğini alan yazardan mail yoluyla kullanım izni alınmıştır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı olan Cronbach Alpha değeri 0.72 olarak bulunmuştur. Bizim çalışmamızda da ölçek Cronbach Alpha değeri 0.75 olarak bulunmuştur. Ölçek 11 sorudan oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçekten en az 11, en fazla 66 puan alınabilmektedir. Ölçek puanı ile

tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı pozitif tutum arasında negatif bir ilişki vardır.

İstatistiksel Analiz

Analizler SPSS (Statistical Package for Social Sciences; SPSS Inc., Chicago, IL) 22 paket programında değerlendirilmiştir. Çalışmada tanımlayıcı veriler kategorik verilerde n, % değerleri, sürekli verilerde ise ortalama±standart sapma (Ort±SS) değerleri ile gösterilmiştir. Sürekli değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. İkili grupların karşılaştırılmasında normal dağılım gösteren değişkenlerde student t testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise One Way ANOVA testi kullanılmıştır. One Way ANOVA testi sonucunda anlamlı sonuç elde edilirse Post-hoc analiz olarak Tukey testi kullanılmıştır. Analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi p<0.05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılanların sosyodemografik özellikleri incelendiğinde yaş ortalaması 21.57±0.08 yıl (min:17, maks:45) olup, %52.1'i (n=430) kadındı. Öğrencilerin %20.6'sı (n=170) birinci sınıf, %14.2'si (n=117) ikinci sınıf, %13.5'i (n=111) üçüncü sınıf, %18.5'i (n=153) dördüncü sınıf, %18.5'i (n=153) beşinci sınıf ve %14.7'si (n=121) altıncı sınıftaydı. Çalışmaya katılanların %86.5'i (n=713) çekirdek aile yapısına sahipti. Araştırmamıza dahil edilen öğrencilerin %14.3'ünün (n=118) bir kronik hastalığı mevcut olup, %4.8'i (n=40) ise sürekli ilaç kullanmaktadır. Çalışmamızdaki öğrencilerin %72.2'si (n=595) hiç sigara kullanmamışken, alkol için bu oran %88.5 (n=730) dir (Tablo 1).

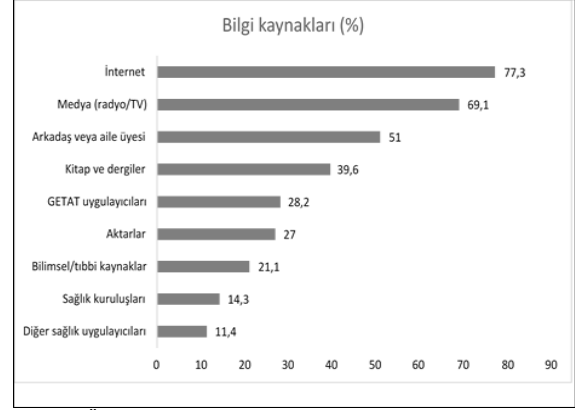
Araştırmaya katılan öğrencilerin, GETAT yöntemleri hakkında bilgi sahibi olma durumlarına bakıldığında; öğrencilerin en çok bilgi sahibi olduğu 3 yöntem sırasıyla masaj (77.8), akupunktur (%75.3) ve vitaminler (%73.2) olarak bulunmuştur. Öğrencilerin en az bilgi sahibi olduğu 3 yöntem ise proloterapi (%1.2), iridoloji (%1.8) ve naturapattir (%1.8) (Tablo 2).

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp konusunda bilgi edinilen kaynaklar sorusuna, en yüksek oranda internet (%77.3) ve medya (%69.1) cevabı verilmişken en düşük oranda sağlık

kuruluşları (%14.3) ve diğer sağlık uygulayıcıları (%11.4) yanıtları verilmiştir (Şekil 1).

Tablo 1. Öğrencilerin sosyodemografik ve sağlıkları ile ilgili özelliklerine göre dağılımı

Sosyo-Demografik Özellikler (n=825)	n	%
Yaş	≤20 yaş	299 36.2
	21-24 yaş	465 56.4
	≥25 yaş	61 7.4
Cinsiyet	Erkek	395 47.9
	Kadın	430 52.1
Sınıf	1. sınıf	170 20.6
	2. sınıf	117 14.2
	3. sınıf	111 13.5
	4. sınıf	153 18.5
	5. sınıf	153 18.5
	6. sınıf	121 14.7
Gelir Düzeyini Algılama	Düşük	77 9.3
	Orta	679 82.3
	Yüksek	69 8.4
Aile Tipi	Çekirdek aile	713 86.5
	Geniş aile	96 11.6
	Anne-baba ayrı	16 1.9
En Uzun Süre Yaşanılan Yerleşim Yeri	Köy	57 6.9
	İlçe	134 16.2
	İl	489 59.3
Kronik bir hastalığı olma durumu	Büyükşehir	145 17.6
	Evet	118 14.3
Sürekli ilaç kullanım durumu	Hayır	707 85.7
	Evet	40 4.8
Sigara kullanma durumu	Hayır	785 95.2
	Hiç kullanmadım	595 72.2
	Kullanıyordum bıraktım	68 8.2
Alkol kullanma durumu	Kullanıyorum	162 19.6
	Hiç kullanmadım	730 88.5
	Kullanıyordum bıraktım	35 4.2
Toplam	Kullanıyorum	60 7.3
		825 100.0

Şekil 1. Öğrencilerin GETAT yöntemleri hakkında ilk bilgi edindikleri kaynakların dağılımı

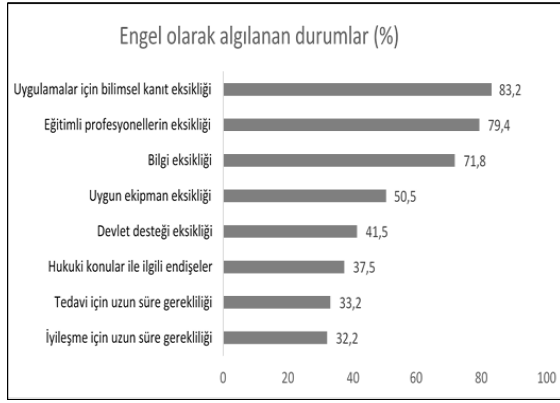
Tablo 2. Öğrencilerin, bilgi sahibi olduğu Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp (GETAT) yöntemlerinin dağılımı

GETAT Yöntemleri *	n	%
Masaj	642	77.8
Akupunktur	621	75.3
Vitaminler	604	73.2
Kupa uygulaması (hacamat)	562	68.1
Hipnoz	551	66.8
Fitoterapi (bitkisel ilaçlar)	549	66.5
Yoga	525	63.6
Meditasyon	504	61.1
Müzik terapi	485	58.8
Hirudoterapi (sülük tedavisi)	462	56.0
Balneoloji (kaphca)	390	47.3
Ozon uygulaması	376	45.6
Spirituality (dua)	337	40.8
Solunum terapisi	256	31.0
Biyoenerji	131	15.9
Feng shui	112	13.6
Mezoterapi	93	11.3
Larva uygulaması	85	10.3
Aromaterapi	80	9.7
Homeopati	61	7.4
Reiki (teröpatik dokunma)	47	5.7
Refleksoloji	40	4.8
Kayropraktik	31	3.8
Osteopati	30	3.6
Apiterapi	24	2.9
Ayurveda	16	1.9
Naturapati	15	1.8
İridoloji	15	1.8
Proloterapi	10	1.2

* Katılımcılar birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Öğrencilerin %41.1'i GETAT kullanımının yararlı olduğunu %8.8'i yararlı olmadığını düşünürken %50.1'i ise karsız kalmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrenciler, GETAT kullanımı konusunda engel olarak algılanan durumlar sorusuna en yüksek oranda "uygulamalar için bilimsel kanıt eksikliği" (%83.2) yanıtını vermişlerdir (Şekil 2).

Şekil 2. Öğrencilerin GETAT kullanımı konusunda engel olarak algıladıkları durumların dağılımı

Öğrencilerin %22.1'i GETAT yöntemlerini kullanmıştır. Kullananların en fazla oranda fitoterapi (%77.9) yöntemini kullandığı görülmüştür. Kullanma nedenleri incelendiğinde ise GETAT yöntemlerinin en fazla oranda “stres azaltmak endişeleri gidermek” amacıyla (%54.4) kullanıldığı bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 1. Öğrencilerin GETAT yöntemlerini kullanma durumlarının ve edenlerinin dağılımı

Değişkenler	n	%
GETAT yöntemlerini kullanma durumu		
Kullandım	182	22.1
Kullanmadım	643	77.9
Kullanılan yöntemler		
Fitoterapi	99	54.4
Spirituality (dua)	49	26.9
Masaj	46	25.3
Vitaminler	44	24.2
Hacamat (kupa uygulaması)	35	19.2
Müzik terapi	32	17.6
Balneoterapi (kaplıca uygulaması)	30	15.9
Solunum terapisi	14	7.7
Meditasyon	13	7.1
Hirudoterapi	13	6.6
Akupunktur	11	6.0
Yoga	10	5.5
Diğer	14	7.7
Kullanma nedenleri		
Stres azaltmak, endişeleri gidermek için	99	54.4
Arkadaş, aile tavsiyesi nedeniyle	85	46.7
Hastalıkları önlediği için	72	39.6
Rahat uyku için	41	22.5
Merak yüzünden	36	19.8
Medikal tedaviden memnun olmama nedeniyle	34	18.7
Son seçim/beklenti olarak	30	16.5
Doktor, hemşire tavsiyesi nedeniyle	14	7.7
Kilo vermek için	11	6.0

Tıp Fakültesi öğrencilerinin BTATÖ toplam puanı 32.7 ± 0.17 olarak, TAT alt boyut puanı 23.28 ± 0.14 olarak ve BS alt ölçek puanı ise 9.44 ± 0.11 olarak bulunmuştur.

Çalışmaya katılan öğrencilerde cinsiyete göre BTATÖ ile bakılan GETAT yöntemlerine karşı tutum, kadın öğrencilerde erkeklere göre anlamlı derecede pozitif olarak saptanmıştır ($p=0.009$). Yaşa göre bakıldığında yaş azaldıkça tutumun pozitif yönde olarak arttığı görülmüştür ($p<0.001$). Öğrencilerin sınıflarına göre bakıldığında GETAT yöntemlerine karşı tutum, prelinik sınıflarda klinik sınıflara göre anlamlı derecede pozitif olarak bulunmuştur ($p=0.01$). Gelir düzeyine göre bakıldığında orta gelir düzeyine sahip öğrencilerde düşük gelir düzeyindekilere göre anlamlı derecede pozitif olarak bulunmuştur ($p<0.001$). GETAT kullanım durumuna göre bakıldığında ise daha önce kullananların kullanmayanlara göre anlamlı düzeyde pozitif tutuma sahip olduğu görülmüştür ($p<0.005$) (Tablo 4).

Tablo 2. Öğrencilerin bazı sosyodemografik özelliklerine göre Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ) toplam puanlarının dağılımı

Değişkenler	BTATÖ	
	Toplam puan	İstatistik
Cinsiyet		
Erkek	33.21 ± 5.39	$t=2.60$
Kadın	32.28 ± 4.84	$p=0.009$
Yaş		
≤ 21 yaş	32.07 ± 5.02	$t=-3.68$
≥ 22 yaş	33.38 ± 5.16	$p<0.001$
Sınıf		
Prelinik	32.25 ± 5.16	$t=-2.59$
Klinik	33.17 ± 5.06	$p=0.01$
Gelir düzeyi		
Düşük*	35.05 ± 5.82	$F=9.573$
Orta*	32.42 ± 5.03	$p<0.001$
Yüksek	33.18 ± 4.55	
Kronik hastalık tanısı		
Evet	32.83 ± 4.62	$t=-0.24$
Hayır	32.71 ± 5.21	$p=0.807$
Yaşanılan yer		
Köy	32.50 ± 5.58	$F=0.211$
İlçe	32.47 ± 5.46	$p=0.88$
İl	32.78 ± 5.09	
Büyükşehir	32.88 ± 4.78	
GETAT kullanım durumu		
Kullandım	31.79 ± 5.18	$t=2.797$
Kullanmadım	32.99 ± 5.08	$p=0.005$

* Farklılığın kaynaklandığı gruplar. İkili gruplarda Student t testi, İki den fazla gruplarda One Way ANOVA testi uygulanmıştır.

TARTIŞMA

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin GETAT yöntemleri hakkında bilgi sahibi olma durumlarına bakıldığında; öğrencilerin en çok bilgi sahibi olduğu 5 yöntem sırasıyla masaj (%77.8), akupunktur (%75.3), vitaminler (%73.2), kupa uygulaması (%68.1) ve hipnoz (%66.8) olarak bulunmuştur. En az bilgi sahibi olunan yöntem ise proloterapi (%1.2) olarak bulunmuştur. Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde yapılan bir çalışmada en fazla bilgi sahibi olunan GETAT yöntemleri: akupunktur (%77.5), kupa uygulaması (%75.3), fitoterapi (%67.3), hipnoz (%64.0) ve hirudoterapi (%60.4) olarak tespit edilmiştir. En az bilinen yöntem ise bizim çalışmamızda da olduğu

gibi proloterapi (%2.2) olarak bulunmuştur.¹⁴ Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesinde yapılmış başka bir çalışmada en yüksek oranda bilgi sahibi olunan GETAT metotlarının kaplıca (%96.8) ve masaj (%96.8) olduğu görülmüştür. En az bilinen yöntem ise kayropratik (%19.1) olarak bulunmuştur.¹⁵ Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi preklinik dönem (1,2 ve 3. sınıflar) öğrencilerinde yapılan başka bir çalışmada ise öğrencilerin en fazla bilgi sahibi oldukları yöntemler; masaj (%88.3), bitkisel tedaviler (%84.4), meditasyon-yoga (%83.7), hipnoz (%80.0), spirituality-dua (%73.8) olarak bulunmuştur.¹⁶ Sakarya ve Atatürk Üniversiteleri Tıp Fakültelerinde yapılan bir araştırmada ise öğrencilerin en çok bildikleri GETAT yöntemleri dini uygulamalar / dua (%16.0), masaj (%11.8), hacamat (%5.0) ve hidroterapi / spa uygulamaları olarak belirlenmiştir.¹⁷ Türkiye’de 7 Tıp Fakültesinin 1, 5 ve 6. sınıflarında yürütülmüş olan bir çalışmada ise öğrenciler arasında en çok bilinen yöntemler bitkisel tedavi (%81.2), akupunktur (%80.8), hipnoz (%78.8), masaj dahil manipülatif ve vücut temelli uygulamalar (%77.0) olarak bulunmuştur.¹⁸ Genel olarak bakıldığında en çok bilinen yöntemlerin sıralamaları değişmekle beraber akupunktur, masaj, hipnoz ve fitoterapi olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan, modern tıpta bahsi geçen ya da medyada sıkça duyulan yöntemler hakkında öğrencilerin bilgilerinin olduğu; kayropratik, proloterapi gibi ne medyada ne de okulda hiç işitmedikleri GETAT yöntemleri hakkında ise bilgi sahibi olmadıkları sonucuna varılabilmektedir.

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp konusunda bilgi edinilen kaynaklar sorusuna, çalışmamıza katılan öğrenciler birinci sırada internetten (%77.3), ikinci sırada medyadan (%69.1), üçüncü sırada arkadaş veya aile üyelerinden (%51.0) ve dördüncü sırada ise kitap ve dergilerden (%39.6) yanıtlarını vermişlerdir. Yapılan bir çalışmada da en fazla televizyondan (%63.7), internetten (%56.6) ve aileden (%47.7) yanıtları verilmiştir.¹⁶ Cerrahpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesinde yürütülen bir çalışmada da en fazla internetten (%52.2) ve televizyondan (%27.2) yanıtları verilmiştir.¹⁹ Doğanay ve ark.¹⁷ tarafından yapılmış olan bir çalışmada GETAT yöntemleri hakkında katılımcıların çoğunluğunun (%52.4) internetten, %26.1’inin televizyondan, %23.4’ünün arkadaş/akraba/komşulardan, %20.3’ünün sağlık çalışanlarından, %19.6’sının bilimsel

kitap ve dergilerden bilgi aldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin genellikle bilgi kaynağı olarak internet ve radyo/televizyonu seçmelerinin sebebi, teknolojinin ilerlemesi ile beraber internet ve sosyal medya kullanımındaki artma şeklinde düşünülse ve bu sonuç şaşırtıcı olmasa da, yöntemler hakkında elde edilen bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği hakkında şüpheler her zaman göz önünde bulundurulması gereken bir gerçektir. Aynı zamanda alternatif tedavilerin toplum içinde yaygınlaşması ve öğrenilmesinde medyanın önemi öne çıkmıştır ve bu da TV programları ve internet üzerinden halka anlatılan GETAT metotlarına dair bilgilerin kamu otoritesince denetime tabi tutulması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu netice ayrıca ülkemizde tıp fakültesi eğitiminde GETAT teknikleri ile alakalı eksiklikler bulunduğunu ve bununla ilgili müfredatta bazı değişiklikler ve eklemelerin olması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Öğrencilerin GETAT kullanımının yararı ve yan etkisi hakkındaki düşüncelerinin dağılımı incelendiğinde yararı konusunda %41.1’i yararlı yanıtını verirken, öğrencilerin %50.1’i kararsız ve %8.8’i yararlı değil yanıtlarını vermişlerdir. Doğanay ve ark.¹⁷ tarafından iki Tıp Fakültesinde gerçekleştirilmiş olan bir çalışmada ise katılımcıların %48.4’ü bu yöntemlerin yararlı olduğunu, %36.1’i kararsız olduğunu ve %15.5’i ise bu yöntemlerin yararlı olmadığını belirtmektedirler. Hemşirelik öğrencilerinde yürütülmüş olan başka bir çalışmada ise öğrencilerin %48.8’i bu yöntemleri yararlı bulurken, %21.0’i kararsız, %30.2’si ise yararlı olarak bulmaktadır.²⁰ Öğrencilerde GETAT kullanımı hakkında kararsızlıkların olduğu ve bu kararsızlıkların giderilmesi için eğitimlerin düzenlenmesi faydalı olabilir.

Çalışmamızda bilimsel kanıt eksikliği öğrencilerin GETAT kullanımı konusunda engel olarak algıladıkları önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Altınbaş ve İster’in²¹ yapmış oldukları çalışmada katılımcıların %72.8’i TAT metotlarının tedavi maksadıyla kullanılmadan önce, yöntemlerle ilgili olarak daha fazla bilimsel ispatın olması gerektiğini ifade etmektedirler. Çöl Araz ve ark.²⁰ tarafından yapılan araştırmada da hemşirelik öğrencilerinin %71.1’i bu metotların tedavide kullanılmadan evvel daha fazla bilimsel ispatın olması gerektiğini belirtmiş-

lerdir. Sonuçlar öğrencilerin bir tedavi yöntemini benimsemesi için öncelikli şartlarının bilimsel adımlardan geçmesi gerekliliği olduğunu göstermektedir ve bu da öğrencilerin bilime verdikleri değeri göstermektedir.

Araştırmamıza katılan öğrencilerin %22.1'i herhangi bir GETAT yöntemi kullanmıştır. Öğrencilerin en sık kullandıkları yöntemler sırasıyla fitoterapi, spirituality (dua) ve masaj olarak bulunmuştur. Yine bilgi düzeyi ile alakalı sorumuzun sonucuyla yakın ilişkili olarak öğrencilerin en az bilgi sahibi oldukları apiterapi, osteopati, naturapati, ayurveda, proloterapi ve iridoloji gibi uygulamaları hiç deneyimlemedikleri saptanmıştır. Sönmez ve ark.¹⁴ tarafından yapılmış olan bir çalışmada öğrencilerin en sık kullandıkları GETAT metotları fitoterapi (%33.3) ve kupa uygulaması (%11.5) olarak bulunmuştur. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde gerçekleştirilmiş olan bir çalışmada öğrencilerin en fazla kullandığı GETAT yöntemlerinin masaj (%15.4), diyetler (%10.4) ve fitoterapi (%10.4) olduğu görülmüştür. Öğrenciler GETAT metotlarından homeopati, osteopati ve reiki metotlarını hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir.²² Şenol ve ark.¹⁵ tarafından yapılmış olan bir çalışmada GETAT yöntemlerinin kullanımlarına bakıldığında en çok kullanılan yöntemin dua (%69.9) olduğu, 2. sırada ise masaj (%58.5) olduğu görülmüştür. En az kullanılan yöntemin ise ozon terapi (%2.1) olduğu tespit edilmiştir. Altan ve ark.¹⁶ tarafından yapılmış olan bir çalışmada GETAT kullanma düzeylerine bakıldığında ise bitkisel tedavi (%54.8), spirituality-dua (%51.1) ve masaj (%46.2) ilk üç sırayı almıştır. Altınbaş ve İster'in²¹ ebe ve hemşirelerde yapmış oldukları bir çalışmada GETAT kullanım oranı %28.5 olarak saptanırken, Aktaş'ın²³ yapmış olduğu çalışmada ise %49.8 olarak saptanmıştır. Genel olarak yapılan benzer çalışmalarda da GETAT kullanım oranları düşük saptanırken, kullanılan yöntemler arasındaki ilk sıralar ile bilgi sahibi olunan yöntemlerin paralellik gösterdiği görülmektedir. Araştırmamızın bu sonuçları ülkemizde yapılmış olan diğer araştırmalar ile eşdeğerdir. Öğrencilerin bilmedikleri hatta duymadıkları bir uygulamayı deneyimlemedikleri görülmüştür.

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp yöntemlerini kullanma nedenleri incelendiğinde stres-endişeyi azaltmak (%54.4), arkadaş-aile tavsiyesi (%46.7) ve hastalıkları önlemek

amaçlı (%39.6) yanıtları ilk sıraları almıştır. Diğer çalışmalara bakıldığında; Sönmez ve ark.¹⁴'nin yapmış olduğu bir çalışmada GETAT metotlarını kullanma sebepleri incelendiğinde %53.6'sının soğuk algınlığı/grip, %29.9'unun hastalığa karşı koruyucu amaçlı, %20.3'ünün cilt sorunları nedeni ile %13.8'i zayıflama amaçlı ve %10.1'i dini sebeple yaptırıldığını belirtmiştir. Bastemür ve ark.²² yapmış olduğu başka bir çalışmada öğrencilerin kullandığı GETAT metotlarını en çok kas ve iskelet hastalıkları (%35.0), saç ve cilt bakımı (%22.4) durumlarında kullandıkları saptanmıştır. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinde yapılmış olan bir çalışmada kullanım nedeni olarak %47.0 hastalık etkilerini azaltmak, %16.7 ümit ve olumlu düşünme amaçlı ve %13.6 vücudun direncini artırmak amaçlı sonuçları bulunmuştur.²⁴ Solmaz ve ark.²⁵ tarafından yapılmış olan bir çalışmada öğrencilerin bu metotlara başvurma sebepleri incelendiğinde, %52.9'u stresi azaltmak, %25.2'si yaşam kalitesini yükseltmek ve %23.5'i de sağlık sorunları için kullandığını belirtmiştir. Altınbaş ve ark.²¹ tarafından yapılmış olan bir araştırmada da GETAT kullanım nedenleri sorgulandığında öğrencilerin %22.2'si sağlık problemi için, %22.2'si stresi azaltmak için ve %20.9'u saç ve yüz bakımı nedeniyle bu yöntemlere başvurduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmamıza dahil edilen öğrencilerin BTATÖ toplam puan ortalaması 32.7 ± 0.17 olarak bulunmuştur. Şahin ve ark.'nın²⁶ hemşirelik bölümü öğrencilerinde yapmış olduğu bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin BTATÖ puan ortalamaları 28.46 ± 5.04 olarak belirlenmiştir. Yine Aktaş'ın²³ yapmış olan başka bir çalışmada Hemşirelik öğrencilerinin BTATÖ puan ortalaması 31.38 ± 4.40 olarak saptanmıştır. Baltacı ve Koç'un²⁷ araştırmasında toplam ölçek puan ortalaması 28.43 ± 5.05 ; Çınar ve ark.'ın²⁸ araştırmasında hemşirelik öğrencilerinin toplam ölçek puan ortalaması ise 25.41 ± 5.25 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlar literatüre benzer olup, öğrenciler GETAT yöntemlerine karşı olumlu tutum göstermişlerdir. BTATÖ ile bakılan GETAT yöntemlerine karşı tutum ölçeği puan ortalaması, kadın öğrencilerde erkeklere göre anlamlı derecede daha düşük olarak saptanmıştır. Yaş azaldıkça da tutumun olumlu yönde arttığı görülmüştür. Öğrencilerin sınıflarına göre bakıldığında GETAT yöntemlerine karşı tutum ölçeği puanı, prelinik sınıflarda

klirik sınıflara göre anlamlı derecede daha düşük bulunmuştur. Gelir düzeyine göre bakıldığında orta gelir düzeyine sahip öğrencilerde düşük gelir düzeyindekilere göre anlamlı derecede daha olumlu bir tutum olduğu görülmüştür. GETAT kullanım durumuna göre bakıldığında ise daha önce kullananların kullanmayanlara göre tutum ölçüğü puanları anlamlı derecede daha düşük saptanmış olup yöntemleri daha önce deneyimlemenin GETAT'a karşı bakışı daha olumlu yaptığı görülmüştür. Aktaş²³ tarafından yürütülen araştırmada öğrencilerin sınıf, cinsiyet, anne ve baba öğrenim durumu, kardeş sayısı, yaşanan yer, sosyo-ekonomik duruma göre GETAT kullanma durumları açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çınar ve ark.²⁸ tarafından yapılan araştırmada hemşirelik fakültesi öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile GETAT yöntemlerine karşı tutumları arasında anlamlılık belirlenirken cinsiyetleri arasında istatistiksel yönden anlamlılık gözlenmemiştir. Son sınıfların birinci sınıflara göre GETAT uygulamalarına karşı daha olumsuz bir tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Şahin ve ark.'nın²⁶ yapmış oldukları çalışmada ise öğrencilerin anne ve babanın öğrenim durumu, sınıf, aile gelir durumuna göre GETAT yöntemlerini kullanma durumları açısından incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlılık görülmezken, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkeklere göre daha olumlu tutum gösterdikleri tespit edilmiştir.

Sonuç olarak öğrencilerde GETAT yöntemleri hakkında bilgi eksikliği olmakla beraber bu konuda tutumları olumludur. Geleceğin hekim adayları olan tıp fakültesi öğrencilerinin gelecekte hem GETAT uygulayacak hem de bilgi verecek donanımlı kişiler olarak yetişebilmesi için doğru bilgiye ulaşmaları önemlidir.

Çıkar Beyannameesi

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Etik Kurul İzni

Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan 17.10.2018 tarih ve 288353 nolu yazı ile izin alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Ana fikir/Planlama: HÖK, EP, OK. Veri toplama/İşleme: HÖK, EP. Veri analizi ve yorumlama: EP, OK. Literatür taraması: HÖK, EP, OK. Yazım: HÖK, EP, OK. Gözden geçirme ve düzeltme: EP, OK. Danışmanlık: EP.

KAYNAKÇA

1. Öztürk M, Uskun E, Özdemir R, Çınar M, Alptekin F, Doğan M. Isparta İli'nde halkın geleneksel tedavi tercihi. Türkiye Klinikleri J Med Ethics. 2005;13(3):179-186.
2. The National Center for Complementary and Alternative Medicine (NCCAM). What Is Complementary and Alternative Medicine? U.S. Department of Health and Human Services 2010. <http://emed.einstein.yu.edu/auth/pdf/138799.pdf> Erişim Tarihi: 07 Temmuz, 2021.
3. WHO. Cough and cold remedies for the treatment of acute respiratory infections in young children. Geneva: World Health Organization. http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/66856/WHO_FCH_CAH_01.02.pdf;jsessionid=49B0A979D754C106A09E488949905ACE?sequence=1 Erişim Tarihi: 07 Temmuz, 2021.
4. Nicolai T, Avrupa'da TAT (Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp). Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarına Uluslararası Bakış Konferansı Bildirisi. İstanbul: T.C. Sağlık Bakanlığı. 2014;949:45-52.
5. Kav S, Hanoğlu Z, Algier L. Türkiye'de kanserli hastalarda tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerinin kullanımı: Literatür taraması. UHOD. 2008;18(1):32-38.
6. Özçelik H, Fadıloğlu Ç. Kanser hastalarının tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanım nedenleri. Turk Onkol. Derg. 2009;24(1):48-52.
7. Kurt H, Keşkek ŞÖ, Çil T, Canataroğlu A. Meme kanserli hastalarda tamamlayıcı/alternatif tedavi kullanımı. Turk Onkol. Derg. 2013;28(1):10-15.
8. Metcalfe A, Williams J, McChesney J, Patten SB, Jetté N. Use of Complementary and Alternative Medicine by Those with a Chronic Disease and the General Population-Results of a National Population Based Survey. BMC Complement Altern Med. 2010;10(58):1-6.
9. Zhang Q, Liming Z, Lerberghe WV. The importance of traditional Chinese medicine services in health care provision in China. Universitas Forum. 2011;2(2):1-8.
10. Nilgün Ç, Taşdemir HS, Kılıç SP. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin tıp dışı alternatif ve geleneksel uygulamalar konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi. GÜSBD. 2012;1(4):239-251.
11. Tokem Y. Astımlı hastalarda tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanımı. Tuberk Toraks. 2006;54(2):189-196.
12. Hyland ME, Lewith GT, Westoby C. Developing a measure of attitudes: the holistic complementary and alternative medicine questionnaire. Complement Ther Med. 2003;11(1):33-38.
13. Erci B. Attitudes towards holistic complementary and alternative medicine: a sample of healthy people in Turkey. J Clin Nurs. 2007;16(4):761-768.
14. Sönmez CI, Başer DA, Küçükdağ HN, Kayar O, Acar İ, Güner PD. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp ile İlgili Bilgi Durumlarının ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. Konuralp tıp derg. 2018;10(3):276-281.
15. Şenol Y, Erdemli B, Demirezen M. Tıp fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp hakkındaki bilgi ve davranışlarının incelenmesi. ACMJ. 2020;2(1):6-12.

16. Altan S, Rahman S, Çam S. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Yöntemleri ile İlgili Bilgi ve Tutumları. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*. 2014;22(3):81-88.
17. Doğanay S, Güzel D, Öztürk D, Tanyeli A. Complementary and alternative medicine: understanding, attitude and usage among Turkish health sciences and medical students. *J Contemp Med*. 2018;8(1):48-54.
18. Akan H, Izbirak G, Kaspar EÇ, ve ark. Knowledge and attitudes towards complementary and alternative medicine among medical students in Turkey. *BMC Complement Alterna Med*. 2012;12(1):115.
19. Yurtseven E, Vehid S, Bosat M, ve ark. Assessment of Knowledge and Attitudes toward Complementary and Alternative Medicine (CAM) amongst Turkish Medical Faculty Students. *AJTCAM*. 2015;12(5):8-13.
20. Çöl Araz N, Taşdemir HS, Parlar Kılıç S. Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Tıp Dışı Alternatif Ve Geleneksel Uygulamalar Konusundaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *GÜSBD*. 2012;1(4):239-251.
21. Altınbaş Y, İster ED. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Tamamlayıcı Ve Alternatif Tedaviler Hakkındaki Görüş, Bilgi ve Uygulamaları. *SAUHSD*. 2019;2(1):47-60.
22. Basatemür M, Güneş G, Aylaz R. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Geleneksel Ve Tamamlayıcı Tedavi Konusunda Bilgi, Tutum ve Davranışları. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*. 2020;5(1):43-52.
23. Aktaş B. Hemşirelik Öğrencilerinin Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutumları. *JAREN*. 2017;3(2):55-59.
24. Oğlakçı İlhan A, Sirekbasan S, Gürkök Tan T. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp ile İlgili Bilgi Düzey ve Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Ankara Med J*. 2019;19(4):736-744.
25. Solmaz T, Altay B. Üniversite öğrencilerinin tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerini kullanma durumları. *Pam Med J*. 2019;12(3):387-393.
26. Şahin N, Aydın D, Akay B. Hemşirelik Öğrencilerinin Bütüncül Tamamlayıcı Ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Bahkesir Sağlık Bil Derg*. 2019;8(1):21-26.
27. Baltacı N, Koç E. İntörn Hemşirelik Ve Ebelik Öğrencilerinin Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Yönelik Bilgisi, Kullanımı ve Tutumları. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2018;3(1):10-16.
28. Çınar N, Akduran F, Kose D. The attitudes of nursing students regarding the complementary and alternative medicine. *Rev Eletr Enf*. 2016;18:e1174.